

Sygn. akt I UK 125/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 grudnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)
SSN Bogusław Cudowski
SSN Roman Kuczyński

w sprawie z odwołania J. N.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 17 grudnia 2014 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 19
listopada 2013 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Ł. wyrokiem z dnia 11 lutego 2013 r. zmienił zaskarżoną przez J. N. decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 5 października 2012 r., odmawiającą prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1440 ze zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7

lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) i przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury od 1 stycznia 2013 r.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 19 listopada 2013 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

W uzasadnieniu wskazał, że, jak wynika z ustalonego w sprawie stanu faktycznego, J. N. był zatrudniony w R. Przedsiębiorstwie Budowlanym od 25 czerwca 1971 r. do 31 grudnia 1978 r. na stanowisku montera konstrukcji żelbetowych. Następnie od 1 stycznia 1979 r. zakład został przejęty przez S. Kombinat Budowlany, a w dalszej kolejności - Przedsiębiorstwo Budowlane „P.”, gdzie ubezpieczony pozostawał w zatrudnieniu do 10 stycznia 1989 r. Pracodawca ubezpieczonego - Przedsiębiorstwo Budowlane „P.”, wystawił świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach, w którym potwierdził, że J. N. był zatrudniony od 1 września 1969 r. do 10 stycznia 1989 r. i w tym czasie od 25 czerwca 1971 r. do 31 grudnia 1978 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace przy montażu konstrukcji żelbetowych i prefabrykowanych na wysokości na stanowisku montażysty, wymienionym wykazie A, dziale 5, poz. 5 pkt 2, stanowiącym załącznik nr 3 do zarządzenia nr 9 Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładach pracy podległych Ministerstwu Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych. Sąd Okręgowy ustalił natomiast, wbrew treści powołanego wyżej dokumentu, że ubezpieczony pracował na wskazanym w świadectwie stanowisku montażysty i wykonywał pracę w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w całym okresie zatrudnienia od 25 czerwca 1971 r. do 10 stycznia 1989 r., z pominięciem jedynie okresu nauki w szkole przyzakładowej, Ustalenia te zostały poczynione wyłącznie w oparciu o zeznania dwóch świadków: M. D. i T. S.

W konsekwencji Sąd drugiej instancji nie zgodził się z ustaleniem Sądu pierwszej instancji, że również w okresie nieuwzględnionym przez pracodawcę - od 1 stycznia 1979 r. do 10 stycznia 1989 r. - ubezpieczony stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał pracę w szczególnych warunkach na stanowisku montażysty przy montażu konstrukcji żelbetowych prefabrykowanych. Podniósł, że świadectwo

pracy jest dokumentem prywatnym w rozumieniu art. 245 k.p.c., który stanowi dowód tego, że osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie. Jak każdy dokument prywatny świadectwo takie podlega ocenie sądu pod względem formalnym i materialnym, zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów. Jednakże w sprawach o ustalenie prawa do emerytury w obniżonym wieku ważność tego dokumentu winna być oceniana z uwzględnieniem § 2 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Zgodnie z jego treścią, okresy pracy, o których mowa w ust. 1, stwierdza zakład pracy, na podstawie posiadanej dokumentacji, w świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach, wystawionym według wzoru stanowiącego załącznik do przepisów wydanych na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia, lub w świadectwie pracy. Sąd miał na uwadze, że dokument ten jest sporządzany przez pracodawcę w celu stwierdzenia okoliczności wskazanych w powołanych wyżej przepisach na podstawie dokumentacji pracowniczej i w rezultacie podważenie jego prawdziwości musi opierać się na istotnych i wiarygodnych dowodach, w szczególności dokumentach z akt osobowych. Wskazał, że w niniejszej sprawie załączone do akt kopie dokumentów pracowniczych z akt osobowych w całości potwierdzają treść zapisów we wskazanym wyżej świadectwie wykonywania prac w szczególnych warunkach. W tej sytuacji Sąd drugiej instancji uznał, że Sąd pierwszej instancji dokonał dowolnej oceny materiału. W konsekwencji Sąd drugiej instancji ustalił, że ubezpieczony w okresie od 25 czerwca 1971 r. do 10 stycznia 1989 r. był zatrudniony w charakterze „olkiciarza”, a praca ta nie miała związku z montażem elementów wielkiej płyty, ale polegała na „zatykaniu szpar na złączeniach płyt przy użyciu kitu”. Nie było zatem podstaw do uznania pracy ubezpieczonego w warunkach szczególnych w rozumieniu przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w rozmiarze co najmniej 15 lat. Tym samym ubezpieczony nie nabył prawa do emerytury na podstawie art. 32 w związku z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ubezpieczony zaskarżył ten wyrok skargą kasacyjną w całości, zarzucając mu naruszenie prawa materialnego: art. 32 w związku z art. 184 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku

emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w związku z „wykazem A Dział V załącznika do w/w rozporządzenia, przez błędną wykładnię „Wykazu A Prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego”, polegającą na uznaniu, że zawód „olkiciarza” nie spełnia kryteriów zakwalifikowania go jako jednego z zawodów określonych w „Dziale V w/w załącznika tj. pracy przy montażu konstrukcji metalowych na wysokości”; a także naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie: art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c., przez niewyjaśnienie w podstawie faktycznej rozstrzygnięcia przyczyn uznania, że wynikające ze świadectwa pracy skarżącego oraz z dokumentacji pracowniczej stanowisko montażysty-olkiciarza nie jest ujęte w wykazie prac w szczególnych warunkach; art. 245 k.p.c. w związku z art. 253 k.p.c., polegające na uznaniu, że podważenie prawdziwości świadectwa pracy, będącego w istocie dokumentem prywatnym nie może nastąpić na podstawie zeznań świadków, a jedynie na podstawie dokumentów pracowniczych z akt osobowych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nieuzasadniona.

Stosownie do art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. Chodzi w tym przypadku o rozporządzenie Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wydane na podstawie art. 55 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.). W uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNP 2002 nr 10, poz. 243) wyjaśniono, że zawarte w art. 32 ust. 4 ustawy odesłanie do przepisów dotychczasowych, sankcjonujących obowiązywanie rozporządzenia, można

odnosić tylko do tych przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r., które regulują materię określoną w przepisie ustawy, a więc wiek emerytalny, rodzaje prac lub stanowisk, oraz warunki, na jakich osobom wykonującym te prace przysługuje prawo do emerytury. Zachowały zatem moc przepisy § 4-8a określające wiek emerytalny i okres wykonywania pracy w szczególnych warunkach pracowników wykonujących prace wyszczególnione w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia, przepisy § 9-15 określające wiek emerytalny i warunki przechodzenia na emeryturę osób zatrudnionych w szczególnym charakterze, a ponadto przepis § 3 określający ogólny wymagany okres zatrudnienia oraz przepis § 2 ust. 1 stanowiący, że okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Jeśli zaś chodzi o przepisy § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zobowiązujące ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralne związki spółdzielcze do ustalenia wykazów stanowisk pracy w podległych im zakładach, to nie dotyczą one materii regulowanej art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach. Nie określają one bowiem ani wieku emerytalnego, ani rodzajów i stanowisk pracy, ani warunków przechodzenia na emeryturę. Przepisy te nie wkraczają w sferę praw podmiotowych pracownika, lecz stanowią dyrektywę dla organów zwierzchnich lub nadzorujących zakłady pracy do prowadzenia wykazów stanowisk pracy wymienionych w załączniku do rozporządzenia. Nie należą więc one do tych przepisów dotychczasowych, które z mocy art. 32 ust. 4 mają zastosowanie do pracowników, o których mowa w art. 32 ust. 2. W związku z tym poglądem Sąd Najwyższy wielokrotnie wypowiadał się, że upadek kompetencji do tworzenia wykazów obejmujących stanowiska, na których świadczona jest praca w szczególnych warunkach, pozbawił mocy akty niższego rzędu, wydane na poziomie resortowym, zawierające wykazy prac w szczególnych warunkach wykonywanych w poszczególnych zakładach. Wykazy resortowe mają zatem charakter informacyjny, techniczno-porządkujący, uściślający. Taki wykaz resortowy ułatwia

identyfikację określonego stanowiska pracy jako stanowiska pracy w szczególnych warunkach - w szczególności, jeśli w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. nie wymienia się konkretnych stanowisk, lecz operuje się pojęciem ogólnym. Innymi słowy, zarządzenia resortowe mogą mieć znaczenie jedynie w sferze dowodowej. Z faktu, że właściwy minister, kierownik urzędu centralnego, czy centralny związek spółdzielczy, w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych, ustalił w podległych i nadzorowanych zakładach pracy, że dane stanowisko pracy jest stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach, może płynąć domniemanie faktyczne, że praca na tym stanowisku w istocie wykonywana była w takich warunkach i odwrotnie, brak konkretnego stanowiska pracy w takim wykazie może - w kontekście całokształtu ustaleń faktycznych - stanowić negatywną przesłankę dowodową (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 25 lutego 2010 r., II UK 218/09, LEX nr 590247; z 16 listopada 2010 r., I UK 124/10, LEX nr 707404; z 26 maja 2011 r., II UK 356/10, LEX nr 901608; z 22 kwietnia 2011 r., I UK 351/10, LEX nr 863944; z 24 listopada 2010 r., I UK 128/10, LEX nr 707405).

Sąd Apelacyjny uznał, że praca ubezpieczonego w okresie od 1 stycznia 1979 r. do 10 stycznia 1989 r. nie była pracą monterów konstrukcji żelbetowych i prefabrykowanych na wysokości, wymienioną w załączniku nr 3 do zarządzenia Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych z dnia 1 sierpnia 1983 r. w sprawie wykazu stanowisk pracy w zakładach pracy podległych Ministrowi Budownictwa i Materiałów Budowlanych, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach (wykaz A, dział V, poz. 5 pkt 2), a tym samym nie stanowiła pracy w warunkach szczególnych określonej w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (wykaz A, dział V, poz. 5 – „prace przy montażu konstrukcji metalowych na wysokości”). Do takiego wniosku doprowadziły Sąd następujące okoliczności: zatrudnienie ubezpieczonego na stanowisku montażysty konstrukcji żelbetowych jedynie w okresie od 25 czerwca 1971 r. do 31 grudnia 1978 r., a następnie – od 1 stycznia 1979 r. do 10 stycznia 1989 r. (okres sporny) – na stanowisku montażysty „olkiciarza”, angaże oraz karta obiegowa zmiany

potwierdzająca zatrudnienie na tym ostatnim stanowisku; świadectwo wykonywania pracy w warunkach szczególnych wystawione przez pracodawcę jedynie za okres od 25 czerwca 1971 r. do 31 grudnia 1978 r. (na stanowisku montażysty konstrukcji żelbetowych i prefabrykowanych na wysokości). W konfrontacji z tymi dokumentami Sąd nie dał wiary zeznaniom świadków potwierdzających, że w również spornym okresie (od 1 stycznia 1979 r. do 10 stycznia 1989 r.) ubezpieczony wykonywał pracę montera konstrukcji żelbetowych i prefabrykowanych na wysokości, zwracając w szczególności uwagę na to, że jeden z nich, jak zeznał, pracował z ubezpieczonym w jednej brygadzie w latach 1971 - 1979. Jak wynika z podstawy faktycznej wyroku, praca montera konstrukcji żelbetowych i prefabrykowanych na wysokości polegała na montażu (ustawieniu) płyt żelbetonowych stanowiących konstrukcję budynków mieszkalnych wielokondygnacyjnych (ścian nośnych), podczas których wykonywane były prace zbrojenia, szalowania, zalewania betonem, natomiast praca montażysty „olkiciarza”, wykonywana na zewnętrznych rusztowaniach, sprowadzała się do zatykania szpar na złączeniach płyt przy użyciu kitu.

W tym stanie rzeczy zarzut naruszenia art. 32 w związku z art. 184 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 4 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w związku z załącznikiem do rozporządzenia, wykazem A, działem V nie ma usprawiedliwionej podstawy. Praca montażysty „olkiciarza”, polegająca na wskazanych wyżej czynnościach, nie może zostać zakwalifikowana jako praca montera konstrukcji żelbetowych i prefabrykowanych na wysokości dlatego, że w jej zakresie nie mieszczą się czynności charakterystyczne dla prac przypisanych temu ostatnio wymienionemu stanowisku. Dodać też trzeba, że z istoty rzeczy prace polegające na zatykaniu szpar na złączeniach płyt kitem wykonywane są po zakończeniu montażu konstrukcji, często nawet w odległym czasie od zakończenia budowy. Nie można więc ich uznać, jak twierdzi skarżący, za pracę immanentnie związaną z montażem elementów wielkiej płyty.

Odnosząc się do zarzutów naruszenia przepisów postępowania, należy podkreślić, że uchybienie przez sąd drugiej instancji treści art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia nieodpowiadającego wymaganiom, jakie stawia wymieniony przepis, może wyjątkowo wypełniać podstawę kasacyjną przewidzianą w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Ma to miejsce wówczas, gdy skutek uchybienia wymaganiom określającym zasady motywowania orzeczeń nie poddaje się ono kontroli kasacyjnej, w szczególności gdy uzasadnienie nie ma wszystkich koniecznych elementów bądź zawiera takie braki, które ją uniemożliwiają (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999 nr 4, poz. 83, z dnia 26 listopada 1999 r., III CKN 460/98, OSNC 2000 nr 5, poz. 100, z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 180193; z dnia 16 stycznia 2006 r., V CK 405/04, LEX nr 195422; z dnia 4 stycznia 2007 r., V CSK 364/06, LEX nr 238975; z dnia 21 marca 2007 r., I CSK 458/06, LEX nr 253397). Takiego zaś zarzutu nie można postawić Sądowi Apelacyjnemu, gdyż jego stanowisko, że praca „olkiciarza” nie wchodzi w zakres prac przy montażu konstrukcji żelbetonowych na wysokości wynikało z analizy zakresu obowiązków obu stanowisk pracy.

Jeśli zaś chodzi o zarzut naruszenia art. 245 k.p.c. w związku z art. 253 k.p.c., to również nie jest on uzasadniony, gdyż Sąd Apelacyjny nie wyraził ogólnej tezy, że *a priori* podważenie prawdziwości świadectwa pracy (świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach) nie może nastąpić na podstawie zeznań świadków, a jedynie na podstawie dokumentów pracowniczych z akt osobowych. W rzeczywistości odmówienie wiary zeznaniom świadków było wynikiem oceny dowodów przeprowadzonych w niniejszej sprawie, w której zadecydowała ich konfrontacja z dowodami w postaci dokumentacji pracowniczej.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.